

Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 10 hallituksen esityksen johdosta laiksi korkeakoululaitoksen kehittämisestä annetun lain 3 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunta on 15 päivänä syyskuuta 1992 lähettänyt sivistysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi otsikossa mainitun hallituksen esityksen n:o 144.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina ylijohtaja Markku Linna opetusministeriöstä, rehtori Risto Ihamuotila Helsingin yliopistosta, rehtori Bengt Stenlund Åbo Akademista, hallintojohtaja Esko Välimäki Turun yliopistosta, vararehtori Aarre Heino Tampereen yliopistosta, toimistopäällikkö Erkki Tuunanen Jyväskylän yliopistosta, rehtori Paavo Pelkonen Joensuun yliopistosta, hallintojohtaja Tuomo Teittinen Kuopion yliopistosta, rehtori Ilkka Virtanen Vaasan yliopistosta, rehtori Veikko Jääskeläinen Helsingin kauppakorkeakoulusta, varapuheenjohtaja Ilkka Lapinleimu ja pääsihteeri Matti Hosia korkeakouluneuvostosta, puheenjohtaja, rehtori Juhani Oksman Suomen korkeakoulujen rehtorien neuvostosta, korkeakoulusihteeri Tommi Varjonen Helsingin kauppakorkeakoulun ylioppilaskunnasta, hallituksen jäsen Jouni Lind Suomen ylioppilaskuntien liitosta sekä valtiotieteen tohtori Osmo Kivinen.

Lisäksi valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon Lapin yliopistolta, Teknilliseltä korkeakoululta, Tampereen teknilliseltä korkeakoululta, Lappeenrannan teknilliseltä korkeakoululta, Svenska handelshögskolanilta, Turun kauppa-korkeakoululta, Eläinlääketieteelliseltä korkeakoululta, Sibelius-Akatemialta, Taideteolliselta korkeakoululta ja Teatterikorkeakoululta.

Hallituksen esitys. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi, että vuonna 1993 ei sovelleta korkeakoululaitoksen kehittämisestä annetun lain 3 §:ää, jonka mukaan korkeakoululaitoksen määrärahojen yhteismäärää korotetaan vuosina 1987—1996 vähintään kustannustason nousua vastaavasti. Esitys liittyy vuoden 1993 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 1993 ja olemaan voimassa vuoden 1993 loppuun.

Valiokunnan kannanotot. Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen hyväksymistä seuraavin huomautuksin.

Korkeakoulujen kehittämislain 3 §:n voimassa oleva säännös edellyttää, että korkeakouluille osoitettujen määrärahojen yhteismäärää valtion talousarviossa korotetaan vuosittain vähintään kustannustason nousua vastaavasti. Valtiontalouden vaikean tilanteen johdosta hallitus ehdottaa säännöstä väliaikaisesti muutettavaksi ja vuoden 1993 talousarvioon pienempää määrärahaa korkeakouluille kuin mitä pysyvä säännös edellyttää.

Säädettäessä korkeakoulujen kehittämislakia tarkoituksena oli turvata korkeakoululaitoksen voimavarojen suunnitelmallinen ja ennustettavissa oleva kehitys, jotta Suomen tietotaidollisen osaamisen jatkuvuus ja pitkäjänteinen kehittäminen olisi mahdollista myös taloudellisesti vaikeina aikoina. Tässä kehittämisessä nähtiin korkeakouluilla olevan oleellinen tehtävä. Laki on tehnyt mahdolliseksi pitkäjänteisen kehityksen ja se on yleisesti tunnustettu valtiovallan selkeäksi ilmaukseksi maamme korkeakoulujen, tiedeellisen tutkimuksen ja korkeamman opetuksen keskeisestä merkityksestä kansakunnan menetykselle. Sen vuoksi sivistysvaliokunta pitää valitettavana, että nyt joudutaan väliaikaisesti tinkimään kehittämislain tavoitteista. Valiokunta korostaa sitä, että vuonna 1994 tulisi korkeakouluille taata kehittämislain pysyvien säännösten mukaiset määrärahat.

Valiokunta korostaa sitä, että Suomen liittyessä Euroopan talousalueeseen laajenee suomalaisten mahdollisuudet osallistua EY:n koulutus- ja tutkimusohjelmiin, mikä lisää Suomen maksuosuuksia Euroopan yhteisölle. Suomessa on välttämätöntä panostaa nykyistä enemmän tutkijakoulutukseen ja kotimaiseen tutkimukseen, minkä vuoksi määrärahojen korotustarve lisääntyy nykyisestään.

Kansainvälistymiskehitys sekä Suomen teollisen ja kaupallisen osaamisen toteutuminen huipputasolla vaatii korkeakoulujen kesken selkeätä työnjakoa, yhteistyötä ja tehokkuuden lisäämistä. Korkeakouluilla on merkittävä asema myös suomalaisen kulttuurin kehittämisessä ja omaleimaisuuden vaalimisessa. Sen vuoksi korkeakoulujen rakenteellinen kehittäminen on tässä tilanteessa tärkeää. Korkeakoulujen rakenteellinen kehittäminen liittyy olennaisesti myös kysymykseen korkeakoulujen taloudellisista voimavaroista ja se on välttämätöntä etenkin muuttuneessa taloudellisessa tilanteessa.

Helsingissä 10 päivänä marraskuuta 1992

Asian ratkaisevaan käsittelyyn ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Jouppila, varapuheenjohtaja Astala, jäsenet Ala-Harja, von Bell, Gustafsson, Lindqvist, Pykäläinen, Rätty, Suhola, Toivonen,

Sivistysvaliokunta edellyttää hallituksen huolehtivan siitä, että mahdollisimman nopeasti laaditaan korkeakoulujen rakenteellisen kehittämisen ohjelma.

Edellä esitetyn perusteella sivistysvaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksyttäisiin muuttamattomana.

Tykkyläinen ja Virrankoski sekä varajäsenet Alaranta, Lahikainen, A. Ojala, Rauramo (ositain) ja Seivästö.

Vastalause

Maamme korkeakouluilla, tieteellisellä tutkimuksella ja korkeammalla opetuksella on keskeinen merkitys kansakunnan menestykselle. Korkeakoulujen kehittämislaki, varsinkin sen 3 §, on luonut vankan perustan korkeakoulujen kehittämiselle.

Korkeakoulujen kehittämislain 3 §:ssä määrätään, että vuosina 1987—1996 valtion talousarviossa korkeakouluille osoitettujen määrärahojen yhteismäärää korotetaan vuosittain vähintään kustannustason nousua vastaavasti.

Sivistysvaliokunnan enemmistö on hyväksynyt hallituksen esityksen n:o 144, jonka perusteella kehittämislain 3 §:ää ei sovelleta vuonna 1993. Vuodelle 1993 korkeakoululaitokselle ehdotettujen määrärahojen yhteismäärä on 466,3 miljoonaa markkaa pienempi kuin vuonna 1992.

Vuoden 1995 loppuun mennessä toteutettavat korkeakoulujen säästöleikkaukset ovat yhteensä n. 1 miljardi markkaa. Hallitushan on 14.10.1992 periaatepäätöksessään päättänyt, että korkeakoulumenojen supistamisen säästövaikutus vuonna 1994 on 125 miljoonaa mark-

kaa. Säästöt edellyttävät myös vuosina 1994 ja 1995 korkeakoululaitoksen kehittämislain uudistamista.

Emme voi hyväksyä korkeakoulujen voimavarojen huomattavaa leikkaamista esitetyllä tavalla. Se on myös erittäin lyhytjännitteistä ja täysin ristiriidassa laman voittamisen tavoitteiden kanssa.

Suomen kansantalouden kriisin hoitamisen kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että korkeasteen koulutuksen ja korkeakoulututkimuksen voimavaroja ei vähennetä, koska tiedollisilla voimavaroilla ja osaamisella tulee olemaan entistä suurempi merkitys sivistyksen ja taloudellisen kehityksen perustekijänä.

Hallitus on ohjelmassaan luvannut turvata korkeakoulujen edellytykset kansainvälistymiseen ja osallistumiseen kansainvälisiin tutkimusohjelmiin sekä opiskelija-, harjoittelija-, opettaja- ja tutkijanvaihto-ohjelmiin. Lisäksi hallitus on luvannut turvata korkeakoulujen voimavarat tutkimukseen ja koulutukseen. Voimavarojen leikkauspäätökset ovat siis täysin ristiriidassa hallitusohjelman kanssa.

Vuotta 1993 koskevana leikkauksena tulee korkeakoulujen voimavarojen pieneneminen asiantuntijoiden mukaan näkymään taantuma-na kansainvälistymiskehityksessä sekä opetuksessa että tutkimuksessa. Kansainvälinen tutkimusyhteistyö kärsii. Opiskelumahdollisuudet heikkenevät kurssikirjahankintojen sekä atkhankintojen vähenemisen johdosta. Tutkimus tulee puolestaan kärsimään tutkimuslaitteiden ja kirjallisuuden hankintojen pienentyessä.

Supistusten seurauksena eräät yliopistot joutuvat vuonna 1993 muun muassa jättämään kaikki suuret laitehankinnat suorittamatta sekä

vähentämään määrärahoja laitosten opetus- ja tutkimustoimintaan, kirjallisuushankintamäärärahoja, atk-menoja sekä matka-apurahoja. Kun opiskelijamäärät samanaikaisesti kasvavat, ei määrärahojen vähennys voi olla heijastumatta muun muassa opetuksen tasoon.

Korkeakouluressurssien esitetyt leikkaukset vuosille 1993 merkitsevät olennaista heikennystä korkeakoulujen toimintoihin.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotus hylättäisiin.

Helsingissä 10 päivänä marraskuuta 1992

Heli Astala

Arja Ojala

Pekka Rätty

Marja-Liisa Tykkyläinen

Aarno von Bell

Tuija Maaret Pykäläinen

Jukka Gustafsson

Erja Lahikainen

